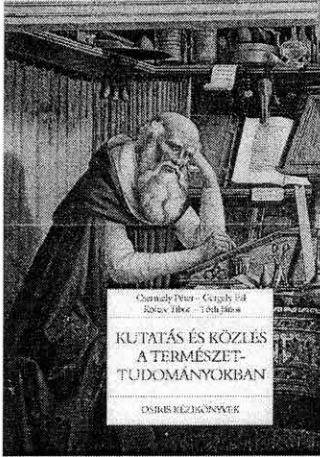




Ezredvégi kézikönyv jövőd kutatóknak (a zsenik kivételével!)

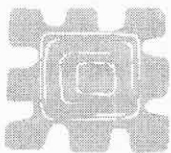
A négy, maga is tudományt művelő társszerző – *Csermely Péter, Gergely Pál, Koltay Tibor és Tóth János* – kézikönyve némiképp kilóg a hasonló vonatkozású magyar munkák sorából; az amazoknál összetettebb megközelítésű mű a kutatás és a publikálás módszertanának ötvözetét nyújtja. Az ötvözés lényege az alkotórészek előnyös tulajdonságainak egyesítése egy új minőséget képviselő anyagban, ami ebben az esetben vitathatatlanul megvalósult. A tágabban értelmezett természettudomány (a klasszikus természettudományokon kívül a műszaki és agrártudomány, illetve mindazon „alkalmazások”, melyek a természettudomány eredményeiből építkeznek) jövőd és kezdő művelői, továbbá a tudomány művelésére nyitott nagyközönség figyelmére számot tartó könyv egyszerre összegzése a téma magyar nyelvű munkáinak, másrészt alapja lehet a (természet)tudományos tevékenység komplexebb megközelítésű kalauzainak. Hogy szükség van-e erre a komplexebb megközelítésre, azt a felsőoktatás e témában született kurzusai tananyagának ajánlott könyv pályafutása fogja igazolni vagy cáfolni, mindenesetre bizonyos, a szerzők már kipróbált – a GATE-n, DOTE-n, ELTE-n, BME-n és SOTE-n elhangzott – előadásaik tapasztalatainak birtokában vállalkoztak arra, hogy álszerénység nélkül *Eco* művének párját hozzák létre a természettudományok művelői számára. (Ebből a szerzői hozzáállásból máris lesűrhető talán valami a szakirodalmi közlés sajátosságaiból: a szerzőtársakénál szerényebb célkitűzéssel – a legalaposabb kutatómunka mellett is – csak szerényebb alkotást lehet létrehozni...)



Kutatás és közlés a természettudományokban / Csereply Péter [et al.] ; [szerk. Koltay Tibor] . - Budapest : Osiris K., 1999. - 318 p. ; 24 cm. - (Osiris kézikönyvek, ISSN 1416-6321)
ISBN 963 379 528 1

A kézikönyv öt, erősen ingadozó terjedelmű fejezetben tárgyalja a kutatói létezhé nélkülözhetetlen elméleti és gyakorlati ismereteket. Az első és egyben legterjedelmesebb részt a tudomány és kutatás általánosabb kérdéseinek szentelték. Egy ilyen bevezetőben ma már elképzelhetetlen olyan alapfogalmak tisztázásának megkerülése, mint az információ és (tudományos) kommunikáció, döntés, tudománymetria és ennek egyes törvényszerűségei (pl. exponenciális fejlődés, 10-15 évenkénti ismeretkétszereződés, a Zipf-eloszlás érvényesülése a témák publikálása és a hivatkozások esetében). Itt tisztázzák annak meghatározását is, kit lehet kutatónak tekinteni. A szerzők a legliberálisabb meghatározásból kiindulva – tudniillik, hogy kutató az, akinek legalább egy közleménye van – szűkítik a fogalmat az utolsó publikálás időhátárával (elmúlt 2 év), a megjelentetett közlemény forrásával (nemzetközi szakfolyóirat) és a lektorátság tényével. Ez kimondatlanul egy olyan definíciót eredményez, mely szerint az alkotókat csak munkásságuk egy bizonyos szakaszában lehetne tudományos kutatónak tekinteni: csupán kevés szerencsés és igazán tehetséges személy esetében vonatkozhat a „kutató” minősítés az egész pályán töltött időre, vagy a pálya „produktívabb” (30 és 50 éves életkor közé eső) szakaszára. Mivel a tudományos tevékenység minőségének mérése a természettudományok művelői esetében is roppant nehéz, mennyiségekkel kifejezhető ismérveket tárnak fel (idézettség, impaktfaktor) és ezeket az ismérveket használják a minőség megítélésére, természetesen figyelembe véve a művelt tudományterület sajátosságait.

Az alapvetések közé tartozik a megismerés formáinak vizsgálata. Itt elsősorban a művészi, a tudományos és a vallásos megismerés különbségeiről esik szó. A művészi és a tudományos megismerés legfőbb eltérése abban rejlik, hogy míg a művészet egyedi és megismételhetetlen teljesítményekkel (és produktumaival, a műalkotásokkal) ragadja meg a valóságot, a tudomány a jelenségekben az általánost, a törvényszerűségeket keresi. A törvényszerűség lényegéből adódik, hogy a vele leírt jelenség megismételhető, ami a tudományos megismerés számára alapvető fontosságú. A szubjektivitás kizárása a tudomány részéről olyan követelmény, ami éppen e megismerés érvényességének és hitelességének érdekében történik, hiszen a tudományos eredményeknek, megállapításoknak mindig egy nagyobb összefüggérendszerben, a tudományos gondolkodás mindenkori egészében kell megállniuk a helyüket, vagy megváltoztatniuk az egészről alkotott felfogásunkat (ahogy az a paradigmaváltások idején történik). A vallásos megismeréssel összevetve a tudományos megismerés kevésbé tekintélyelvű és szigorúan analitikus, elemei és – indokolt esetben – egésze is megváltoztatható. A tudományos megismerés így a mérések, megfigyelések által igazolható ismeretekre irányul és nem tárgya a belső azonosulás által megvalósuló megismerés. Ami e kétféle megismerésben mégis közös, az az erkölcsi-etikai alapállás szükségessége, hiszen a



vallás és tudomány egyaránt az ember boldogulását, a világban való otthonosságát keresi.

Természetesen a megismerés grádicsain (véletlen észlelés, ismételt észlelés, felismerés, megfigyelés, jártasság, vélemény, elmélet, tudás) nem lehet egyszerűen végigbaktatni: nem egy csapdát rejt magában a gondolkodás. Gátunk lehet a szükséges információk megszerzéséhez elégtelen idő, komfortigényünk, orientációnk, esetleg pongyolaságunk a kifejezésben vagy a tetszetős elméletek vonzása. A tudományos megismerés értékei az általánosíthatóság, megismételhetőség, bizonyíthatóság, koherencia, analitikusság, egyszerűség, elegancia, fontosság. A tudományos megismerésnek továbbá mindig újnak kell lennie, mert a már korábban dokumentált felismerések újrafelfedezésével nem lehet tudományos babérokat szerezni...

A leendő kutatók felkészítéséből nem lehet kihagyni a tudóskép megfogalmazását sem. A jó tudósról alkotott kép azonban nem recept, hiszen egyes olvasók bizonyos adottságok vagy motivációk kialakításáról – esetleg önhibájukon kívül – már lekéstek, viszont vizsgálhatja őket az a tény, hogy jó tudóst éppúgy nem lehet recept alapján formálni, mint általában tehetséget. Az adottságok csak kiindulópontot, esélyt biztosítanak, de semmiképp sem nyújtanak garanciát arra, hogy a velük felruházott személy bármely tudományágban nagyot alkothat. Ami nélkül viszont bizonyosan nem lehet kiemelkedő eredményeket produkálni, az a megfelelő motiváció, elhivatottság. Persze a rossz tudósnak is vannak ismérvei, melyeket elkerülendő hívják fel a szerzők figyelmünket a kétértelműség iránti intoleranciára, a címkézésre, a mentális szűrő működésére, holdudvarhatásra stb.

Ha többé-kevésbé már alkalmasak vagyunk kutatás végzésére, ki kell választanunk a megfelelő terepet és kutatásunk tárgyát, vagyis – többnyire – be kell kapcsolódnunk egy kutatást folytató intézmény szervezetébe. (A humán erőforrásokat racionalizáló világunkban már ez önmagában komoly

kutatást igényel, egy jobb állás megszerzése pedig néha inkább művészi, mint tudományos képességekre épülő eredmény...) A sikeres szakmai önéletrajzon és a beilleszkedés problémáin túl a kutatási témaválasztás nehézségei tornyosulnak elénk, ahol érdeklődés és lehetőségek, kompetencia és szakmai kockázatvállalás csapnak össze, hogy végül megfogalmazódhasson bennünk a Nagy Kérdés – vagy az első kicsi a pályán elkövetkezők hosszú sorában... Sok apró jó tanács olvasható a kézikönyv 1.5. fejezetében, amit feltétlenül érdemes megszívnelni (pl. a tudományos kérdések megfogalmazásáról).

Mivel a tágan értelmezett természettudományok jelentős részében a kutatók egyik legfontosabb módszere a tudományos megismerés szolgálatában a kísérlet, így ez a téma és a kiértékelésre vonatkozó „intelmek” külön alfejezeteket kaptak, melyek a kísérletes területeken dolgozók számára bírnak nagy jelentőséggel a kísérlettervezés módszertanának megalapozásához, a kísérlet paramétereinek helyes megválasztásához, az indokolt mintaszám és a szükséges kontrollok meghatározásához, műszerismerethez, mérési jegyzőkönyvek vezetéséhez. A kiértékelés során az objektivitás éppoly fontos, mint a tudományos megfigyelés bármely fázisában. A kutatói preconcepció gyakran eredményezte már adatok kozmetikázását és okozott hosszú távon igen kellemetlen következményeket (jobb esetben csak a kutatóra nézve). Az ezt követő rész a (matematikai) modellekről nyújt alapismereteket. A tudományról és kutatásról szóló fejezetet a – cseppet sem mellékes – szociológiai és etikai kérdések érintésével zárják, melyben a témaválasztás erkölcsi megfontolásaitól (pl. egy másik kutató ötlete „lektatásának” tisztes vagy tisztességtelen voltától) kezdve a közlés etikáján keresztül a szerkesztés és a kísérletek folytatásának erkölcsi problémáin keresztül jutunk a tudomány olyan bizonytalan és ingoványos határvidékeire, ahol a tudományosság látzata pusztán álca a tevékenység vagy produktum hitelességének, értékének, művelője hírnevének nö-

velése érdekében. Hogy okkal vagy ok nélkül óvják olvasóikat a szerzők bizonyos etikai vétségek elkövetésétől? Valószínűleg közismert a diplomamunkák egyre növekvő részének bizonytalan eredete vagy az a tény, hogy a szakirodalmi publikációk között hemzsegnek a „kényszerközlemények“, olyan írások, melyek kizárólag a szerzőnek a „tudomány porondján“ való jelenlétét hivatottak mutogatni. Ha információrobbanásról beszélünk, nem árt utánagondolni, vajon a tudományos információk termelésében mekkora részt vállal napjainkban saját kutatói fontosságunk „újratermelése“, s ebben mekkora (bűn)része van a tudományos megítélés mai gyakorlatának. (Ezt a kérdés érinti még a tudományos közléssel foglalkozó 4.1. alfejezet is). Az eddigiek bevezetést nyújtottak a tudomány és kutatás műveléséhez, a tényleges kutatómunkát és kísérletezést - akárcsak az eredményekről szóló publikációkat vagy egyéb közlési tevékenységet - azonban meg kell előznie a szakirodalom megismerésének. (Természetesen ez valójában nem egy, a kutatómunkát és közlést megelőző fázis, hanem szerves része a kutatói tevékenység egészének!) A szakirodalom ismerete egyrészt megalapozza, érettebb korában pedig katalizálja a kutatónak a témával kapcsolatos ismereteit, másrészt igen sok felesleges vizsgálódástól mentheti meg, hiszen számtalan témán egyszerre több helyen, párhuzamosan dolgoznak. A szakirodalomról tehát minden kutatónak megfelelő ismeretekkel kell rendelkeznie, s ezen nemcsak a tudományos ismeretanyagot felölelő dokumentumtípusokat értjük, hanem a közlemények fellelésének eszközeit, módszereit is. Ebből a célból ismertetik a cédula-, online és központi katalógusokat, a fogalmi osztályozási rendszereket, a bibliográfiák és referáló kiadványok mibenlétét, szerepét. A sorból nem maradhatnak ki a korszerű információtechnológiához kapcsolódó online és CD-ROM-on hozzáférhető adatbázisok. Néhány fontosabb adatbázis említésén túl az Institute for Scientific Information szolgáltatásai részletesebb

ismertetést érdemelnek. Az ISI által készített Science Citation Index mind a kutatott terület irodalmazásához, mind pedig a tudományos tevékenység értékeléséhez eszközt biztosít. Az ISI legfontosabb kiadványai - Source Index, a Permuterm Subject Index és Citation Index - segítségével becserkészhetőek a bennünket érdeklő témák, a területek legfontosabb szerzői (esetleg későbbi kapcsolatfelvétel céljából), végül az idézettségi mutató lehetőséget ad arra, hogy a hivatkozási kapcsolatok vizsgálatával olyan kutatókhoz és témáikhoz jusjunk el, melyek - pl. a nem teljesen szoros tartalmi összefüggés miatt - esetleg észrevétlenek maradtak volna számunkra, holott az általuk közölt információk akár lényeges befolyást gyakorolhatnak tudományos tevékenységünk folytatására. Az idézettségi mutató másik haszna a kutatók tudományos fontosságának, szerepének formális megítélésében nyilvánul meg. A heti periodicitású, tudományterületekre bontott tartalmú Current Contents jelentősége ezzel szemben a szakfolyóiratok tartalomjegyzékeinek gyors közlésében áll, de tekintettel a kiadványok óriási számára, igen erősen kell szelektálniuk benne a kutatóknak, ha a végül a fontos cikkek elolvasásáig is el szeretnének jutni valamikor. Ebben talán a Current Contents on Disc nagyobb segítség, hiszen a digitális formátumon keresőprofilunk lefuttatása gyorsabb eredményhez vezet, a találatok megőrizhetőek. A jól meghatározott keresőprofilok továbbá azzal az előnnyel járnak, hogy szigorúan a keresőképnek megfelelő találatokat hozzák, szemben a kutató bizonyos határok között csapongó orientációjával. A modern keresőeszközök - és kommunikációs lehetőségek - között kiemelkedő szerephez jut az Internet, melyet épp a tudományos információcserre igényei terjesztettek el, több alkalmazása a tudományos kommunikációnak köszönheti létét (pl. a HTML jelölőnyelv). Az Internettel kapcsolatos tudásunk nem lehet eléggé naprakész, s mivel viszonylag új technológia, a kutatók számára fontosabb lehetőségeket (mint az

elektronikus vitafórumok, faliújságok, archívumok, online katalógusok és adatbázisok használata vagy a tartalomjegyzék-szolgáltatások) részletesebben is érdemes ismertetni. Épp ezért sajnálhatjuk, hogy a könyvnek ez a része fontosságához képest talán karcsúbbra sikeredett.

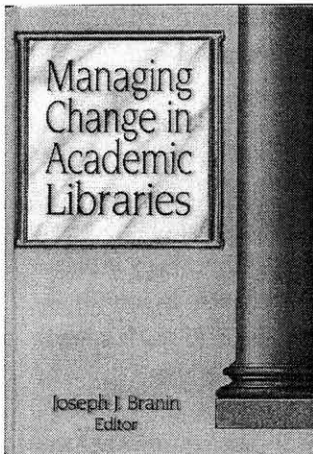
A következő két fejezet a tudományos közléssel foglalkozik (informális és formális kommunikáció: lényegében egy kérdéskör két oldalát vizsgálja, így különösebben nem indokolt külön fejezetekre bontásuk). Az informális kommunikáció formáit, színtereit (kutatóhelyi és kutatóhelyek közötti kommunikáció) és az elektronikus levelezésnek e kommunikációban betöltött szerepét vizsgáló részből a reménybeli kutató megtanulhat hatékonyan gazdálkodni megnyilatkozásaival, tudományos kérdésben tanácsot kérni és kifejteni kritikai észrevételeit. Az informális kommunikációnak – jelentőségétől függetlenül – közel sincsen olyan nagy irodalma, mint a tudományos közlés gyakorlatának. Ha a kutatáson és a tárgyhöz kapcsolódó irodalom tanulmányozásán – fűszerezve a kollégákkal folytatott gyűmölcsöző konzultációkkal – túljutottunk, eljön a pillanat, mikor eredményeinket meg kell osztanunk a szakmai nagyközönséggel tudományos konferencián, a szakirodalom eszközeivel vagy akár a médiákban. Az ezzel összefüggő ismeretek is tanulhatók és tanulandók, hiszen a tudományos karriert befolyásolhatják a közlési képességek, jól-rosszul megválasztott módszerek: a remek eredményeket is elszűrhető a helytelenül megválasztott szemléltetőeszközök, a nem megfelelően szerkesztett kéziratok. A közlés és az eredmények közzétételével foglalkozó rész minden részletre kiterjedő tanácsokkal segíti a publikálókat, melyből nem maradnak ki a (szak)nyelvhelyességi és stilisztikai kérdések és a konferenciák szervezésével kapcsolatos tudnivalók sem.

Az ötödik, egyben utolsó fejezet, mely a kommunikáció (és gyakran a kutatás) anyagi hátterével, a pályázatokkal foglalkozik, forráshiányos korunkban

egyszerre divatos és aktuális. Modern tudományt anyagi mecenatúra nélkül művelni napjainkban jóformán lehetetlen. A hazai kutatásnak nem alakult ki az a finanszírozási háttere, mely legalább annyira ad pénzügyi eszközöket, mint erkölcsi támogatást. Ennek okán nagy kereslet mutatkozik a „hogyan pályázzunk” kérdés mindent megoldó válaszaira, valószínűleg ez is elősegítette, hogy e téma önálló fejezetté vált. Természetesen Csermely és szerzőtársai sem arulták el a Nagy Titkot, de lehetőséget adtak arra, hogy kicsit szisztematikusabb, összefogottabb és a finanszírozási igény tekintetében realisabb pályázatokat fogalmazzanak meg az arra vetemedők.

A monográfiát gazdag irodalomjegyzék és egy igen praktikus Függelék zárja, amely az egyes természet-tudományi szakterületek fontosabb kézikönyveit és egyéb forrásait (honlapok, referáló lapok, indexek, biográfiák stb.) sorolja fel. E válogatott bibliográfia a kezdő kutatóknak nyújthat segítséget, esetleg kitékintést, ha a rokon tudományágak területére tévednek tevékenységük során.

Mi hiányzik még ebből a könyvből? Célkitűzéseihöz, szakirodalmi előzményeihez, a társművekhez képest jóformán semmi (talán csak a már említett, a szakirodalommal és könyvtárral foglalkozó fejezet bővítését kellene megvalósítani). Az olvasónak szilárd meggyőződésévé válik, hogy a szerzők minden hájjal megkent profik, szakszerű, közvetlen és ráadásul derűs stílusban és példákkal teszik szemléletessé mondanivalójukat, amitől a könyv a zömében fiatalabb (20-35 éves) olvasótábor számára külön vonzerővel bír. Talán egy újabb kiadásnak is hasznára válik, ha a rövid, néha félmondatos „illusztrációk” akár oldalas esettanulmányokká nőnek ki magukat. A tudománytörténet és korunk tudományos közléte ehhez megfelelő alapanyaggal szolgálhat és tovább növelné ennek a minden bizonnyal népszerűsége ítélt munkának a vonzerejét. Az Osirisnál megjelent, a kiadótól megszokott magas színvonalon kivitelezett könyv a könyvtári



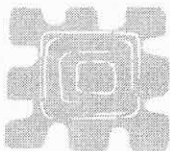
Managing change in academic libraries / ed. Joseph J. Branin. - Binghamton : Haworth, 1996. - 151 p.

példányokon kívül a közelebről érintett olvasóközönséget, a fiatal kutatókat remélhetően utoléri saját könyvespolcaikon is. (Jómagamnak – az ismertetés elkészítése ürügyén – már sikerült kisajátítanom egyet, de annyira megszerettem, hogy ezúton kérek bocsánatot kutató és oktató barátomtól, Filep Tibortól: nincs lelkierőm megválni ettől...)

Szabó G. Tibor

Cikkgyűjtemény a változásokról és kezelésükről a felsőoktatási könyvtárakban

A papíralapú (vagy inkább papír-hátterű) világban, még az információs forradalmak előtt, amikor a szöveget nem számítógéppel szerkesztettük, hanem megírtuk, azután (ha arra érdemes volt) kiszedték, kinyomtatták és a folyóirat-terjesztőkön vagy a könyvesboltokon keresztül eljutott az érdeklődőhöz, még tudtuk, hogy mi a különbség a könyv és a folyóirat, ha úgy tetszik, a monográfia és a periodikum között. Valahogy úgy gondoltuk (volt is benne ráció), hogy a rövidebb átfutási idő alatt elkészülő, rövidebb írásokat tartalmazó folyóirat (csak a szakirodalomról van szó), a szakterület aktuális problémáiról, vitatott-vitatható kérdéseiről, legújabb fejleményeiről, kutatási eredményeiről tájékoztat. A könyv, a monográfia pedig (még a tanulmánykötet is), ha nem is feltétlenül a kanonizált, de a tudomány adott fejlődési pillanatában megállapodott, biztosnak tekintett tudást, az összegzést tartalmazta, s azt sugallta a könyv fizikai valója, vaskossága, kemény kötése is. Azután a dolgok keveredni kezdtek, egyes folyóiratszámok könyvnyi vastagságúvá duzzadtak, a könyvek egyike-másika megvékonyodott, megjelent a papírkötésű változat (vagy a csak úgy megjelent monográfia), s nem egyszer a népszerűsítő, vagy csak egyszerűsítő „művek”, itt-ott a primitív kompilációk öltöttek tekintélyt keltő méretet és külsőt, álgényes megjelenést. És megtörtént (néhol rendszeressé is vált), hogy a folyóirat öltött könyv-formát. Ennek első lépéseként megjelentek a „tematikus számok”, amikor az adott folyóiratszám több cikke (esetleg teljes tartalma) egy témával foglalkozik, egy téma köré épül. Következő lépésként az ilyen egy-témájú folyóiratszám saját címet kap; a bibliográfusok és a – régen így mondtuk – címleírók nagyobb örömeire. A



metamorfózis végére pedig a folyóirat teljes identitászarba kerül. Elveszti folyóirat-küllemét: kemény kötést, más borítót kap, kikerülnek belőle a reklámok, a könyvismertetések, és mindaz, amitől a folyóiratszám aktuális volt, amiért a maradi szakember mindmáig, az elektronikus dokumentumellátás burjánzásának korában is, kézbe akarja, kézbe szereti venni a friss folyóiratszámot, hiszen az egésztől kapja meg azt az általános benyomást, hogy az adott szakterületen „mi van a levegőben”, mivel foglalkozik a szakma publikáló rétege, mit tartanak a szakmában üzletelő gyártó-előállító-forgalmazó cégek ajánlásra, reklámozásra érdemesnek, a szemlélők mit emelnek ki, mit tartanak fontosnak a társ-folyóiratokból, az újonnan megjelent könyvekből. Nos, mindezekről lemondva veheti kézbe – nyilván a nyomdai és kötetészeti pluszmunkák miatti késéssel – az olvasó az egy témájú cikkek tanulmánykötet-jelleget öltött gyűjteményét – konkrét esetünkben ráadásul savmentes papíron, tehát még ezzel is az értéket, az időállóságot sugallva.

Felmerül a kérdés, és a recenzensnek nem is lehet más dolga, mint a kérdést feltenni – és meg is válaszolni –, érdemes-e? Érdemes-e lemondani a folyóirat folyóirat-jellegéről, és az imént említett előnyeiről (ha úgy tetszik, varázsáról), illetve érdemes-e az adott folyóirat-számban megjelent cikkek összessége arra, hogy maradandó értéknek, egy tanulmánykötet tartalmának tekintsük?

Esetünkben a témát, amelyre a tanulmánykötet szerepére vágyó folyóiratszám cikkei fűződnek, az a ténykörülmeny nyújtja, hogy a felsőoktatási könyvtárakban – főként az információtechnológia fejlődése nyomán – óhatatlanul jelentős változások következnek be (de ne maradjon említés nélkül a változások másik, gyakran legalább annyira kényszerítő oka, a költségvetési megszorítás sem). A változásoknak pedig formát kell adni, mederbe kell terelni (mederben kell tartani); a változási folyamatot – mint egy parádét – le kell vezényelni, ugyanis –

ha valaki a „változás” szakirodalmában még nem találkozott volna e közhellyel, és saját magától sem jutott erre a megállapításra – a változás bonyolult és stresszteljes dolog, az emberi természet pedig olyan, hogy mindenképpen megkísérli elkerülni mindaddig, amíg a fennálló állapot nem okoz nagyobb bajt, mint amekkora a változással járó baj várható mértéke.

Tegyük fel – joggal tehetjük –, hogy a magyar felsőoktatási könyvtárakban is érik (megérett) a helyzet a változásra (legalábbis ami az okok közönségesebikét, a költségvetési megszorításokat illeti), sőt, van, ahol a változás már így-úgy végbe is ment. A kérdés tehát az, hogy a magyar egyetemi (főiskolai) könyvtáros, és a könyvtárigazgató számára mit nyújt a kötet. Főként az igazgató számára, hiszen az az egyik cikk címe is ez: a könyvtárigazgató, mint a változás mozgatója. Nos, nem igazán sokat. A nagyobb részt a Minnesotai Egyetem könyvtáraiban működő szerzők ígéretes című írásai igencsak revelációszegetnyek. A zenei könyvtáros *L. Probst*: „*Könyvtárak a változó környezetben: a szerepek, a hatáskörök és a koncepciók változása az informatika korában*” címmel csak sorolja, hogy mi minden változik: a felsőoktatás, a tudományos kommunikáció, a kormányzati szerep, a magánszektor szerepe az oktatásban; majd megemlékezik az „információs szupersztrádáról” és az internacionalizmusról (nálunk mostanában inkább globalizációként emlegetik), s végül nem egészen egy oldalt szentel a „változások a könyvtárban” alcímnek, hogy slusszpoénként Hérakleitoszt idézze, de róla mi is tanulunk. *J. Fatzer* (ezúttal nem Minnesotából, hanem a New Orleans-i Egyetemről) a költségvetési meg-

* Több olyan angolszász kiadót ismerünk, amely tematikus folyóiratszámokat keménykötésben könyvként is megjelenet. A Könyvtártudományi Szakkönyvtár – a recenzens véleményét tiszteletben tartva – azért kedveli ezeket a könyveket, mert a könyveket kölcsönözheti, a folyóiratszámokat pedig csak helybeni használatra ajánlhatja fel olvasóinak. Akadnak olyan könyvtárak is, ahol nem telik a folyóirat éves előfizetésére, de egy tematikus, könyvként megjelenő számra igen. (A szerk.)

szorítás, mint az innováció ösztönzője címmel esettanulmányt tesz közzé, két meglehetősen különböző USA-állam, Louisiana és Ohio nehézségeit és megoldási kísérleteit összevetve. Ami ebből érdekes, az az, hogy mindkét államban ugyanazt a megoldást, a „hálózatba tömörülést” találták célravezetőnek. Így jött létre a nálunk is közismertnek mondható OhioLINK, és a szaksajtóban alig szereplő LALINC (Louisiana Academic Libraries Information Network Consortium). Ígéretes „Az egyetemi könyvtárak szervezeti átalakítása” cím, ám ezúttal is csak egy esettanulmányról van szó, a szerzők ismét csak a minnesotai egyetemről valók, s fejenként három oldalnyit tettek a soványka végeredményhez. S. Hearn (Minnesota) „A bibliográfiai számbavétel az elektronika korában” c. cikke sem terjedelmében, sem tartalmában nem több egy átlagos, inkább csak a publikáció örömeért vagy kényszeréből született, a népszerűbb szakmai lapokba való cikknél. Megállapítja, hogy a merev és lineáris helyi cédulakatalógust felülmúlja az online katalógus, hogy a kulcsszavak és a logikai operátorok használata a bibliográfiai adatok használatának új módjait nyújtják, s szerinte minden egyes keresés újjászervezi a katalógust, és a katalógus multifunkcionális meghatározása nyomán túlhaladottá válnak a régi katalógizálási szabályok. Olyant is mond, hogy meg kell találni azokat a szervezeti

megoldásokat, amelyek elősegítik az egyetemen a könyvtárosok és az informatikai szakemberek nagyobb együttműködését, és a köztük való felelősségmegosztást. P. Johnson nagyobb munkát végzett: közel negyven publikációt olvasott el, hogy – be nem vallottan – szakirodalmi szemlét állítson össze könyvtári szak- és segédszemélyzet szerepének változásáról, illetve e változások menedzseléséről. A könyvtárigazgató már említett szerepéről autentikus személy, T. Shaughnessy, a Minnesotai Egyetem könyvtári főigazgatója ír, felemlítve az ARL (Association of Research Libraries) ezzel kapcsolatos tevékenységét, és ugyanakkor kifejezve abban való kételkedését, hogy bármely modell alkalmas lehetne minden könyvtár számára. Szó esik még az Alexandriai Könyvtár eszméjének újrafelfedezéséről az elektronikus könyvtár képében (A. Young és T. Peters cikkében), valamint arról, hogy a technológiai változások menedzseléséhez fontos lehet a teljesítmény-becslésről a teljesítmény-értékelésre való áttérés is (S. Marquardt szerint). Mindezt szívesen átlapozzuk egy folyóiratban, akinek ideje engedi, végig is olvashatja. De egyetlen, a változások gondjaival küszködő könyvtáros ne gondolja, hogy a bölcsek követ kaptja kézbe, vagy akár csak egy olyan tanulmánykötetet, ami komoly válaszokat, valódi megoldásokat kínálna felmerülő kérdéseire.

Mohor Jenő